

valamennyien, mert ha mi nem lettünk volna kivetközve faji öntudatunkból, különösen az utolsó évszázad alatt, akkor nem jöhetett volna ide a bolsevista zsidó uralom..." Dósa, *i. m.*, 126. o. Gömbös természetesen a kapitalizmust mint olyant korántsem elenezte. Gottfried Federhez hasonlóan különbséget tett „kizsákmányoló”, vagyis zsidó tőke, illetve „alkotó”, vagyis keresztény tőke között. Egy 1921-ben megjelent cikkében kinyilatkoztatta, hogy a „fajilag homogén kapitalizmus” híve, azé ti., amely elkülönül a zsidó üzelmektől. *Uo.*, 128. o.

59. Sulyok, *i. m.*, 285. o.

60. *Uo.*, 45. o.

61. A trianoni szerződés következtében Magyarország elveszítette vasútjainak 58%-át, faállományának 84%-át és megművelhető földjeinek 43%-át. Megfosztották vasércének 83%-ától, lignitjének 29%-ától, bitumenes szénkészletének 27%-ától. Érzékeny veszteségek érték a szarvasmarha- és egyéb háziállat-állományt, a könnyű- és nehézipart, a kereskedelmi hálózatot és a bankintézményeket. Vö. Rothschild, *i. m.*, 156. o. és Sulyok, *i. m.*, 42–43. o.

62. Trianon után a revíziós érzület magas hőfokát jól érzékeltetik az alábbi, gyakran hangoztatott jelszavak: a „Nem, nem, soha!” meg a „Csonka Magyarország nem ország, egész Magyarország mennyország”. A korszak félhivatalos *Hiszekegyében* is a revíziós érzület tükröződött: „Hiszek egy Istenben, / Hiszek egy hazában, / Hiszek egy isteni örök igazságban, / Hiszek Magyarország feltámadásában.”

63. 1920-ban 833 475 ember közül, akiknek nem a magyar volt az anyanyelvük, 575 615 beszélt második nyelvként a magyart, 1930-ban 687 207 közül 509 891. Ha őket is hozzászámítjuk azokhoz, akiknek a magyar volt az anyanyelvük, akkor az össznépeesség 96,8%-a beszélt magyarul 1920-ban, 1930-ban pedig 98%-a. Vö. Rothschild, *i. m.*, 192. o.

64. A téma alapos értékelését adja George Schöpflin, „Jewish Assimilation in Hungary: A Moot Point.” In: *Jewish Assimilation in Modern Times*. Szerk.: Béla Vágó. Westview Press, Boulder, Colo., 1981, 75–78. o. Lásd még Kovács Éva-Papp Zsuzsa: *A gazdasági elit. Modernizáció. Asszimiláció*. Bp., 1986. aug., soksz.

65. Stern, *i. m.*, 20–21. o. 1938-ban a zsidók ellen bevezetett intézkedésekre válaszulva Stern azzal érvelt, hogy a Magyarországtól elszakított zsidók „a megszállt területeken mindenütt hűséges támaszai és ápolói voltak a magyar nemzeti szellemnek és a magyar kultúrának”. *Uo.*

66. Lévai: *Zsidósors Magyarországon*, 12. o. Az ortodoxiát és neológiát könyvünk 3. fejezetében tárgyaljuk részletesebben.

67. *Uo.*, 8–9. o.

68. A törvényjavaslat egészen ártalmatlan címet viselt, úgy szólt, hogy: „Tudományegyetemekre, a műegyetemre, a budapesti egyetemi közgazdasági karra és jogakadémiákra való beiratkozás szabályozása.” Szövegét közli a *Magyar Törvénytár. 1920. évi törvénycikkek*. Állami Nyomda, Bp., 1921, 145–146. o. A törvény hatását vizsgálja Thomas Spira: „Hungary’s Numerus Clausus, the Jewish Minority, and the League of Nations.” In: *Ungarn Jahrbuch 1972*. Hase und Kohler, Mainz, 1972, 4:115–128. o.

69. Lévai, *i. m.*, 9. o.

70. Lásd Windischgraetz Lajos herceg 1919. június 29-én kelt, Horthyhoz címzett levelét. *Horthy Miklós titkos iratai*. Szerk.: Szinai Miklós–Szűcs László. Kossuth, Bp. 1965, 9–14. o.

71. Stern, *i. m.*, 20. o. Lásd még Nathaniel Katzburg: „The Jewish Question in Hungary During the Inter-War Period. Jewish Attitudes.” In: *Jews and Non-Jews*